

6.3 OBČANSKOPRÁVNÍ A TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST VE SPORTU NÁHRADA ŠKODY ZA ÚRAZ

1) OBČANSKOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Každý spolek v relaci svých **stanov a řádů** (jako každá jiná soukromá právnická osoba) je **plně odpovědný** za „svůj způsob“ organizace sportu, při dodržení kaskády různých zákonů, které se vztahují na oblast sportu. Za vytváření předpokladů a podmínek pro organizování sportu (pomineme-li valnou hromadu spolku) plně odpovídá **výbor spolku**, resp. **statutární zástupci** spolku, pokud jde o **operativní řízení** a dohled nad funkčností spolkem provozovaného sportovního programu a jeho **systému**. Z toho tedy plyne, že příprava a organizace sportu ani ve spolku **nemůže být stavem nahodilosti**, ale plodem **systematické péče**, pravidelného ověřování, **hodnocení a kontroly**.

Autonomie sportu vs. plná odpovědnost

Problém odpovědnosti ve sportu má v zásadě **dva úhly pohledu**. Na **jedné straně** zde stojí zastánci **absolutní autonomie** sportovních vztahů na právním systému. Ti vždy argumentovali zejména tím, že sport je v podstatě „**říší**“ od práva **oddělenou**.

Druhá, početnější, skupina uznávající vztah sportu a práva nicméně připouští, že za určitých podmínek **nelze právní odpovědnost** sportovce za způsobený úraz, či dokonce smrt, **vyloučit**.

I tato koncepce je ovšem **stále diferencována** do mnoha různých přístupů. Už v osmdesátých letech minulého století uváděla literatura až 40 různých teorií **vylučujících**, nebo naopak **připouštějících**, právní **odpovědnost sportovce** za sportovní úraz.

Všeobecná prevenční povinnost

Princip prevence podle ObčZ je jedním z nejefektivnějších mechanismů obecného práva ovlivňující i **sportovní prostředí**. Má za cíl **předcházet úrazům** při provozování sportovní činnosti. Umožňuje dosáhnout poměrně dobrých výsledků zejména tam, kde je řešení již vzniklých následků obtížné. Projevuje se např. na úrovni zvýšení **právního vědomí** subjektů sportovně právních vztahů či ve sféře **předcházení úrazům** cestou důkladnější úrazové zábrany. Jak ukazuje i ojedinělá česká judikatura z oblasti sportovních úrazů, **soudci** vychází ve svých rozhodnutích zejména z **obecné odpovědnosti** za škodu stanovené v § 420, odst. 1 (do **31. 12. 2013**). Nově pak vychází z § 2900 a násl. ObčZ od jeho účinnosti **1. 1. 2014**, když tento § zní: „*Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného*“.

A zejména § 5 odst. 1 ObčZ platí, že „*kdo se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, dává tím najevo, že je s to jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojená. Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži*.“ **Důvodová zpráva** k zákoníku pak výslovně uvádí, že toto ustanovení je **aplikovatelné i na sportovce**.

Přenesení prevenční povinnosti do pravidel a předpisů sportovních asociací

Porušení sportovního pravidla je vnímáno právě jako **porušení povinnosti** počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám. Proto také **pravidla jednotlivých sportů** v sobě většinou **obsahují prevenční povinnosti**. Například **pravidla fotbalu** stanoví, že hráči si mají počínat „**obezřetně**“. **Stanovena** je dovolená **výstroj** hráčů, povolené druhy kopaček či povinné chrániče holení. Zakázány jsou prsteny, náušnice, řetězy apod. Pravidla fotbalu nabízejí i výklad ke svým jednotlivým bodům. K pravidlu číslo 4 (výstroj hráčů) je v bodě 8 například,

že hráč starší 18 let, který nosí brýle, může v utkání hrát, avšak před zahájením hry podpisem v zápise o utkání potvrdí prohlášení ve znění: „**Hraji v brýlích na vlastní nebezpečí a odpovídám i za možná zranění jiných hráčů.**“ Podobně se postupuje i v případě použití jiných ochranných pomůcek, např. masky na obličej, přilby, ortézy atd. Za hráče mladší 18 let, kteří nosí brýle, nesou **odpovědnost rodiče** hráče nebo jejich zákonní zástupci.“

Na **obecnou prevenční klauzuli** pamatují i **Soutěžní řády** např. FAČR, který v článku 2, bodu 4 stanoví: „*Při pořádání soutěží všeho druhu jsou účastníci soutěží i řídicí orgány soutěží povinni dbát obecných právních předpisů, zejména k zajištění pořádku a bezpečnosti při utkáních.*“

Článek 14 zase upravuje povinnost jednotlivých hráčů **informovat** se o svém **zdravotním stavu**: „*Každý hráč je povinen zabezpečit si ve svém vlastním zájmu a na své náklady informaci o své zdravotní způsobilosti ke hraní fotbalu. U hráčů mladších 18 let má tuto povinnost jejich zákonný zástupce.*“

Ač nejčastěji řešenou otázkou v historii propojení práva a tělovýchovného, resp. sportovního prostředí byl a je **úraz** způsobený protihráči, je nutné preventivně **předcházet škodám** i v jiných oblastech.

Praktickým příkladem jsou např. **Metodické pokyny MŠMT**:

- a) **Metodický pokyn MŠMT** účinný od 1. 1. 2006 (viz příloha přednášky) **k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních**, jehož cílem je zdůraznit klíčová ustanovení těchto předpisů a **doporučit způsob postupu** při zajišťování bezpečnosti a **ochrany zdraví** při výchově a vzdělávání žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Tento pokyn byl sestavován právě s ohledem na možnou **aplikaci mimo rámec přímo řízených organizací**, a proto jej podpůrně mohou užívat i ostatní školy zapsané do školského rejstříku a poskytovatelé služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou, jako např. **spolky**.
- b) **Metodický pokyn MŠMT k zabezpečování provozu a údržby ve sportovních zařízeních, dětských hřištích a v tělocvičnách** vydaný dne 13. 12. 2007. Tato metodická informace **doporučuje postupy**, které mají vést k zajištění prevence ochrany zdraví a bezpečnosti **při užívání zařízení na sportovištích**. Ministerstvo jej kromě školských zařízení nepřímou adresuje i spolkům vyvíjejícím činnost v oblasti sportu a jiných pohybových aktivit, provozovatelům všech podobných zařízení i jejich statutárním zástupcům. Mimo jiné se zde stanoví **požadavky na vlastnosti používaných náradí**, manipulaci s nimi, jejich údržbu, povinnosti, které je třeba zabezpečit pro provozování bezpečné hrací plochy i povinnosti provozovatele sportovních zařízení.

U každého sportovního areálu by rovněž **neměl chybět** zřetelně vyvěšený **Návštěvní řád a Provozní řád**.

2) TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Posuzování trestněprávní odpovědnosti má tři roviny

Tou první je teorie **absolutní sportovní imunity** vycházející ze skutečnosti, že sport je natolik **autonomní oblastí**, že není možné do tohoto systému žádným způsobem zasahovat. Jako by sportovní jednání **nepodléhalo** právnímu řádu, neboť má své vlastní mechanismy, pomocí nichž je možno vztahy uvnitř sportu regulovat.

Oproti ní stojí teorie striktního uplatňování právního řádu, v níž není brán ohled na sport jako autonomní celek a z toho vyplývá, že jakékoliv protiprávní jednání bude posuzováno **obecnými předpisy**. V případě zranění pak nebude zohledněno hledisko určitého rizika, které s sebou sportovní činnost přináší.

Třetí způsob posuzování trestní odpovědnosti je určitou **kombinací uvedených teorií** avšak bez možnosti je jednoznačně vymezit.

Role sportovních pravidel a sankční mechanismy

Kvalitní úprava sportovních pravidel je tedy **nezbytnou součástí regulace** každého druhu sportovní činnosti. Nejsou sice obecně závazná, ale pro daný sport jsou limitující a rozhodná. Upravují nejen **technické a organizační záležitosti**, ale jejich hlavním účelem je **stanovení chování sportovců**. Samozřejmě, že v praxi bude spojena trestní odpovědnost s dodržováním pravidel, ale konkrétní praktické příklady a judikatura ukazují, že základním předpokladem trestní odpovědnosti **nemusí být vždy jednání**, které pravidla porušilo. Vzhledem k postavení **obecných soudů** a dále **autonomních soudních** (rozhodčích a disciplinárních) **orgánů** a **komisí** uvnitř sportovních asociací dochází automaticky i tzv. **dvojkolejnosti trestání** sportovních deliktů.

Dělení trestněprávní odpovědnosti

Dá se říci, že na základě dosavadní praxe se **rozděluje** trestněprávní odpovědnost na **3 základní skupiny**:

- a) Trestněprávní odpovědnost **za úrazy** (téma této přednášky)
- b) Protiprávní jednání mající charakter **hospodářské trestné činnosti** (korupce a sázky)
- c) Protiprávní činy **pořadatelů a návštěvníků** sportovních utkání (chuligánství, jednání ohrožující zdraví, život, bezpečnost, pořádek a majetek)

a) Trestněprávní odpovědnost za úrazy

Základním rozdělení odpovědnosti za úraz je rozdělení charakteru sportovní činnosti a to na sporty **individuální** (lyžování, dostihy, automobilový sport), **kolektivní** (fotbal, hokej, ragby) a dále na sporty **kontaktní a ostatní**. Zvláštní kapitolou jsou **bojové sporty**, jejichž podstatou a předpokladem je přímý střet účastníků, a které svým charakterem mohou vyvolávat otázku zákonnosti.

Odpovědnost za úraz ve sportu byla patrně první otázkou vztahu sportu a práva, která kdy byla řešena. Je sportovec za svůj čin **přímo, či nepřímo** způsobující zranění poškozeného právně **odpovědný** a za jakých okolností je naopak jeho **odpovědnost vyloučena**?

I když problém sportovních úrazů poutá značnou pozornost odborníků i laické veřejnosti spoustu let, nalézt univerzální pravidlo, které by zcela jasně říkalo, kdy odpovědnost za sportovní úraz nastupuje, se dosud nepodařilo a patrně ani nepodaří. Problém právní odpovědnosti ve sportu totiž nelze řešit **bez poznání příčin úrazů**, s **individuálním přístupem** ke každému takovému **případu** a často i s aplikací interních norem např. sportovními pravidly.

Až po **zvážení všech okolností** může být jasnější, jestli úraz vznikl výlučně jako důsledek **protiprávního chování** obviněného, nebo došlo k úrazu i v důsledku chování **poškozeného**.

Klíčovou roli by samozřejmě měl hrát i fakt, zda v konkrétním případě **došlo, či nedošlo k porušení pravidel** daného sportu. Trestněprávní odpovědnost je spojena také se zákonnou úpravou **skutkových podstat** jednotlivých trestných činů a s jejím naplněním.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40/zneni-20100101#p420_p420-26

Trestné činy proti zdraví a životu

- § 141 **Zabití.**
- § 143 **Usmrcení z nedbalosti.**
- § 145 **Těžké ublížení na zdraví.**
- § 146 **Ublížení na zdraví.**
- § 147 **Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti.**
- § 148 **Ublížení na zdraví z nedbalosti.**
- § 158 **Rvačka.**

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou zakotveny v §§ **28 až 31** TrZ. Jedná se o:
nutnou obranu,
svolení poškozeného,
přípustné riziko,
výkon dovolené činnosti,
výkon povolání a výkon práva a
sportovní riziko.

Vzhledem k tomu, že česká sportovně právní doktrína v oblasti občanskoprávní a trestněprávní odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy je až na **ojedinělé články Michala Králíka**, téměř nulová, je nutné zkoumat především závěry české **soudní praxe** a vydaných **judikaturních rozhodnutí** Nejvyššího soudu ČR. (podrobně upraveno v **kapitole 6.5**)

Úplatkářství

- § 331 **Přijetí úplatku**
- § 332 **Podplacení**
- § 333 **Nepřímé úplatkářství**
- § 334 **Společné ustanovení**

ÚRAZ VE SPORTU A NÁHRADA ŠKODY

Celkově je možné konstatovat, že na úrovni **profesionálního sportu**, bude vzhledem k vysokým pojistkám hráčů k soudním sporům ohledně náhrady škody vzniklé úrazem způsobeným protihráčem patrně i v budoucnosti docházet pouze **minimálně**.

Četnost případů z posledních let ovšem napovídá, že zcela jiná by mohla být situace na úrovni **amatérské**, kde už několik poškozených sportovců s náhradou škody u **soudu uspělo**. Dá se předvídat, že v této oblasti **poroste četnost** s právním vědomím sportovců a medializací jednotlivých případů. **Úspěšnost žalobců**, tj. poškozených sportovců, podnítky další osoby **k odškodnění** za svá zranění cestou žalobami u občanskoprávních soudů. Je ale patrné, že u soudu by neměl končit každý faul končící zraněním. Mělo by jít **pouze o zákroky**, které očividně **míří proti pravidlům** daného sportu, stejně jako je tomu podle ustálené judikatury v zahraničí. Podřídit by se, měly tomuto trendu také sportovní svazy a asociace. Měly by se snažit co nejvíce **zdokonalit pravidla svého sportu** a v disciplinárních rádech upravit sankce

tak, aby se sportovec například mohl dovolávat **odškodnění** přímo prostřednictvím disciplinárního (či arbitrážního) řízení.

K takovým rozhodnutím by pak soudní orgán případně **přihlížel** jako k jedné z klíčových okolností pro své vlastní rozhodnutí v otázce právní odpovědnosti sportovce za vzniklý sportovní úraz a při náhradě škody.

Nově se v ObčZ upravuje také způsob **náhrady škody (majetkové a nemajetkové újmy)** v §§ **2894-2971**. Nejdříve se podle § **2951** škoda nahrazuje uvedením **do předešlého stavu** a až **poté náhradou v penězích**. Velkou změnu představuje § **2955**, který umožňuje soudu určit **výši náhrady škody**, nelze-li tak jinak přesně určit. Účinností ObčZ tedy soudy **přestaly** vycházet z příliš nízkých částek **určených speciální vyhláškou**. Soudci tak mohou přizpůsobit **výši náhrady relevantním okolnostem** a rozlišovat např. zda k amputaci končetiny došlo **u vědce**, anebo **talentovaného sportovce**

ObčZ nově § **2960** přísněji upravuje i **režim náhrady škody**, kdy škůdce hradí i **účelně vynaložené náklady** spojené s péčí o domácnost poškozeného. Možné je i stanovení zálohy. (viz **kapitola 6.2 Metodika NS ČR** k náhradě nemajetkové újmy na zdraví)

Porušení zákonné povinnosti má **jiné důsledky** než porušení povinnosti smluvní. Při porušení povinnosti stanovené **zákonem** se totiž u škůdce již rovnou předpokládá **zavinění** (ve formě nedbalosti; úmysl je i tak třeba prokázat), jakožto jeden z předpokladů pro nárok na náhradu škody. Škůdce se může **vyvinít**, prokáže-li, že **vynaložil veškerou péči** dle výše uvedených kritérií pečlivosti, tj. hlediska průměrného člověka nebo odborníka.

K závěrům současné judikatury

Na závěr lze obecně konstatovat, že závěry judikatury civilních i trestních soudů jsou jednoznačné a vzájemně konzistentní, když při posouzení trestnosti jednání se uplatní zásada subsidiarity trestní represe.

Škůdci ovšem jsou **odpovědní za své jednání při sportu**, pokud by svým jednáním **vybočili** z pro sport běžného způsobu hry **bez ohledu na porušení pravidel** sportu samotného. **Zda bude** jejich jednání posouzeno jako **protiprávní**, záleží na **mnoha aspektech** každého jednotlivého případu, ve kterém se bude posuzovat míra **prevenční povinnosti** jedné a druhé strany stejně jako **úmysl a počínání škůdce**.

Naopak **míra způsobené újmy** a **soulad jednání s pravidly** sportu **není** pro posouzení určení nároků **rozhodující**. Sportovcům je tak vymezen prostor, v němž se **mohou při sportu** pohybovat i v přiměřené míře **za hranicí samotné hry** bez možnosti postihu sankcí. Pokud ovšem v rámci sportu **vybočí svým jednáním** za hranice přiměřeného a předvídatelného jednání a chování a povinností, které jsou na ně jako na sportovce kladeny, **mohou očekávat** v případě způsobení újmy poškozenému důsledky jak v **civilní**, tak **trestní** rovině.